

# سوال :- نوشہ گنج بخش نے اپنے واعظان فرچ کیہ دس دی کوشش کیتی اے۔ ویر واکرو

## (1) تعارف :-

پنجابی اودہ زبان اے کہ ایس نوں  
شرف نوں توجہ ای اللہ وانباں دی سنگت ملی۔ صاف  
ستھری نے اوان زبان پاروں پنجابی شاخری دا  
باقاعدہ آغاز ہے۔ پہلے صاحب دیوان شاعر دیوان  
دا الحز از با با اثر پڑے نوں حاصل اے۔ یہ نشر فرچ لکھی  
پہلی کتاب ستھرتے آون پاروں ایہہ اسیر حضرت  
نوشہ گنج بخش دے سر بدھیا جاندا اے اودہ  
**1602ء** نوں تحصیل مقالہ فلع منڈی بہاؤ الدین  
فرچ تے۔ انباں دا اصل ناں حاجی محمد سن۔  
انباں دے والد دانان علاؤ الدین غازی نے والدہ  
دانان بی بی جیونی سی۔ انباں نے **1691ء** فرچ  
وفات پائی۔ انباں دے واعظان نوں خاصی  
اہمیت حاصل اے۔

## (2) ادبی ذوق تے لکھتاں :-

آپ کے پیدے فارسی، اردو تے پنجابی دے ادیب  
نے سبے شاخری سن۔ آپ دی کتاباں تے رسالیاں  
دی تعداد **126** اے۔ آپ دے مواءظ پنجابی  
نشر دا قہر لا تھورن ہیں۔ ایہہ مواءظ بہلان شرافت  
نوشاہی نے مواءظ نوشہ پیر دے ناں سال **55**

صفحیاں اے مرتب کیے۔ ”آگے نوشتہ قادری“  
 ڈاکٹر عصمت اللہ زاید پوران نے میوزیم لائبریری  
 وچوں نیچے 1978ء وچ چھاپے۔

### (3) مواعظ نوشتہ۔ جمالی تجزیہ:-

لفظ ”واعظ“ خطابي نشر دے ہون دا اعلان اے  
 کہ نوشتہ پاک نے کسے موقعے مرتبہ انی یا مجمع عام  
 تون مخاطب کر کے ایہہ واعظ فرمائے نیں۔  
 پہلے داعظ تون ”تھڈے“ بلقی اپنے نکلے  
 نیں کہ اوستان تون ملفوظات کہیا جاسدا اے۔  
 ”ذخائر الجوائہ“، ”ارشادات نوشاہیہ“ یا ”کلمات  
 طیبات“ لہذا کتابیاں تون مکھڑ کھیا جائے ایہہ  
 ملفوظات ہی نیں۔ داعظان داسرہا انداز،  
 دل بھر تون پاک ”اخلاقی نصیحتاں“ نکلے نکلے فرمے  
 خاص منطقی تر تہا اے۔ ایہہ مواعظ پنجالی نشر دائرہ  
 تون نیں۔

### (4) مواعظ دی اہمیت:-

پنجالی ادب وچ ایہناں واعظان دی اہمیت تھلویں  
 حوالہ بیان نال بندھی اے:-

ایہہ داعظ شاہ جہاں سے عدوانی پدھرائے  
 اسلامی تبلیغ دآمدھ ماخذ نیں کیوں جے دیں اکبری

دل ذالقی حضرت محمد الفاضلی دینی و حدیث الشہد  
 دی کا بائبلنگ نال کچھ انگیز دی سید سے ران بکھڑاں پاروں  
 درباری فضا کے محکم کی سولگی ملے عوامی سطح آنے  
 بدعتان پہلے اثر و بیان۔ اپنی نال کے خلاف حضرت  
 نوشہر پانک نے قوم میں تبلیغی مشن نال بنیاد کر کے اسلامی  
 تبلیغ دامڑھ برہا۔

(۲) مواد دے دے نال ایہہ جو واعظ  
 اسلامی شرح دے مڈھ لے مسئلہ بیان دی سرہی ساتوں  
 دس پانڈے نال۔

## 5) واعظان دا خلاصہ :-

- ← پہلا واعظ - موضوع توجید
- ← دو جا واعظ - انسان دادل
- ← تریجا واعظ - سچائی دادرس
- ← چوکھا واعظ - اللہ والیاں دی اطاعت
- ← پنجواں واعظ - اسلامی تعلیمات آنے سچے دل نال عمل
- ← چھٹا واعظ - اسلامی احکامات نوں عملی شکل

## تائید و اعظ - "توحید"

پہلے واعظ کا موضوع اے۔ ایسا ایس طرح شروع ہوتا ہے۔ "بابا سائیش والیان فرمایا اے جو میں چاہیں سو بندہ ہیں" اور جنہوں نے چاہیں "اوی ہوتا ہے۔ اویسی حاکم ہے۔ موت سے مومن دی جان سو گئی جائی اے کافر توں بہت تکلیف ہوتی ہے۔ موت توں بعد روح اپنے اصل وطن جائی ہے۔ اللہ نے اس دنیا کے کمال یعنی فرشتے پیدا کیے ہیں۔ حضرت اسرافیل کے صوز و محو کی مثال دنیا ڈھیر جاوے گی۔ ایسے رب دی اطاعت کرو۔ حضرت موسیٰ نے اپنی قوم کو تبلیغ دی کہ موت آتی ہے مگر فرعون نے ایمان نہ انکار کیا۔ چارو کس جمع کئے کہ اور حضرت موسیٰ نے وہاں قابض کر کے۔ اظہر فرعون توں اللہ نے خرقی کر دیا۔

اللہ ہی ایس پوری کائنات کا رب ہے۔ اور اس نے زمینوں کے آسمان بنا لئے ہیں اور سکون دیندی ہے دن چاتن۔ ایسی طرح پریت اللہ دی شان ظاہر کر دے ہیں۔ آخرت وچ نیک لوگ ہمیشہ وچ موجاں مائیں گے گنہگار پچھتاؤں گے۔ دوزخ وچ سرٹوں گے۔ ایس لئی ربا دی اطاعت کروئے رب کو لوں ڈرو۔

## ٢١) دو جاواعظ - انسان دادل :-

گناہ کړن دے نال انسان دادل کالایو جاندا  
۱- ایس کالک پاروون دل پتھر وانگر سخت یو  
جاندا لے۔ ایس لئی نیک لوکان نے سپیان نال  
انجمن بدھمن نال نیک صحبت ملدی لے تے بندہ  
کئی گناہ یوان لول یو جاندا لے تیار لوکان دی  
نجات ممکن نشی۔

## ٢٢) تیر جاواعظ - سپیائی دادرسی :-

تیرے دواعظ وچ سپیائی دادرسی دتایا لے۔  
چنگا سا لئی تے جموٹ پھیرا سا لئی لے۔ ایس دواعظ  
داموضوع دو تے دواعظ نال دلداملدا لے کہ تے  
بندہ نیک لوکان دی صحبت اختیار کولے لئی فرانس  
لول نیک لے کہ کړن دی راه ملدی لے۔ ایس  
لئی بندے لول تیرا لیا لے کہ سچ سچ سچ  
سچ جان، سچ بچل، سچ لول، تے سپیائی دی راه  
تے ره تے جموٹ وایان نوموئیر پھیرا لے۔ تے  
بندہ سپیائی دی راه اختیار کولے تے اسنوں کوئی  
گناہ تے نقصان نشی۔

## ٢٣) چوتھا دواعظ - الله وایان دی اطاعت :-

چوتھے دواعظ داموضوع الله وایان دی اطاعت

قبول کرنا ہے۔ ایسی ہی اہم قرآن مجید میں  
 مذکور ہے اور قندے میں کہ اللہ والیان دی گئی  
 منہ میں والیان، اوشان نون بلا وجہ ننگ کر  
 والیان نے اوشان ہی مخالفت کرن والیان دا  
 اہم انجام ہوندا ہے جو قوم ثمود دا حضرت  
 صالحؑ دی مخالفت کرن دا ایویا۔ قوم ثمود نے  
 حضرت صالحؑ دا اکیبارہ منیا جہ کہ حضرت صالحؑ  
 نے اوشان نون کفر نون روکیا۔ اوشان نے حضرت  
 صالحؑ دی اوشی ذبح کرنی۔ اوس سہ اثناں نے  
 عذاب نازل ہویا تے اہم عذاب بادج شرقی ہو  
 گئے تے اوشان دا رخ وڑھٹی وج مل گیا۔

## ۷) پنجواں واعظ۔ اسلامی تعلیمات تے سچے دل نال عمل۔

ایس واعظ وچ اثناں لوکان دا ذکر کیتا گئے  
 جہیہ اثناں نے بظاہر تے اسلام قبول کر لیا مگر خون  
 خیم نون انے تیک بندہ دھم دے اثر اربا نش  
 گئے۔ ایسی ہی اثناں لوکان نو سمجھاون دی کوشش  
 کی گئی اے کہ صرف زبانی اقرار ضروری نہیں بلکہ  
 دل نال سچے اللہ دا اثناں ای زبان تے آوے۔

## ۸) چھٹا واعظ۔ اسلامی احکامات نون علی شکل۔

ایس واعظ وچ اسلامی احکامات نون علی شکل دین

انے زور دیا گیا ہے۔ فردوسی و صداقت دا  
 اقرار، اوہدیے نیک بندیاں، نال پیار، لالچ توں  
 گل، درویشی اختیار کرن، نظم زیادتی نہ کرن،  
 دل پل ساہ فردوسی امانت سمجھن، اوڈیاں دی  
 عزت کرن دی تلقین کیتی گئی اے۔ ایہہ آگھنا بالکل  
 صحیح اے کہ ایہہ واعظ پنجاب و اعظان دا تجوڑ اے

## کا واعظان دا ذیروا۔

حضرت نوشہرہ پاک نے ایہہ واعظ لکھو کے اسلام دا دلوا  
 بالیا ہے پنجابی زبان دی خدمت وی کر چھٹی۔

## تا دور :-

ایہناں واعظان دا تعلق حضرت نوشہرہ پاک دی تبلیغی  
 حیاتی دے مڈھے دور نال اے۔ جدوں آپ توں حالے  
 تفسیر، حدیثاں فقہاں لہوری طرح عبور حاصل  
 نہیں سی ہویا۔

## تا بولی :-

ایہناں وچ نیم ہندے دی بولی ورتی گئی اے۔  
 مثلاً :- انہاں نے مستقبل دے صف لئی مرکزی بولی  
 وچ "ہوونگا" دی جگہ "ہوسی" ورتیا اے۔

## تا سادگی :-

واعظان وچ مطلب دی گل آسان نے مختصر لفظان

دائیں کھتی گئی اے۔

## ۷) تشبیہاں کے استعارے:-

آپ نے منہ کھچوانے کے جاذبِ نظر بیوقوفوں کی سادہ عام فہم تشبیہاں کے استعارے گولوں کو لہلہ کر لیا ہے۔ جیوں:-

”پیر دلسوں مگر دینس لہلہ لہلہ، وطن دی خوشی  
نال ہل ڈھل لاؤندے نہیں۔“

## ۸) ضرب المثل دارویا:-

نیک نیک فقیر ضرب المثل دارویا اور لکڑیوں نے  
اور بیٹاں کو اندر لے گا فہم حسن پیدا کر دینا نہیں۔  
جیوں:-

”پہ اور ک سچ نول جیت نے کور نول  
یار ہوندی لہی اے۔“

## ملکی گل:-

ابہر واخطاں اک پاسے پنجابی دی قورم  
کلا سکی نثر دا شہکار نہیں نے دوجے پاسے بیلینگی رنگ  
وج رنگے بوئے نہیں۔ انہاں واخطاں وج اسلام  
دی مڈھلی تعلیم ادا درس دے گا گیا اے۔  
بقول ڈاکٹر حفصہ اللہ زائد:-

”ایہناں نول پڑھن والا لسانی سطح نول وکو  
روحانی سطح آئے دی اوس نول متاثر ہووے  
بغیر نہیں رہ سکدا۔“